

JACEK KOTUS

PROBLEMY I CELE ROZWOJOWE MIAST POLSKI¹

1. WSTĘP

Powojenny proces urbanizacji Polski przebiegał w zróżnicowanym, jednak systematycznie malejącym tempie, a w jakościowych przemianach przestrzeni poszczególnych miast kraju niezauważalne były czynniki rynkowe, kształtujące miasta „zachodnie” (por. J. Parysek, J. Kotus 1997). Rozwój obszarów mieszkaniowych, rekreacyjnych czy centrów miast warunkowany był w dużej mierze zasadami centralnej polityki państwa. W decyzjach o kształcie przestrzeni miast bardzo często partycypowali przedstawiciele wielkich i mniejszych zakładów przemysłowych. Oddziaływanie przedsiębiorstw państwowych na tkankę miejską miało charakter zarówno pośredni, związany z kształtowaniem nowego stylu życia i tworzeniem specyficznej przemysłowej wielkomiejskości, jak i w sposób bezpośredni, poprzez partycypację w budowie zakładowych osiedli, żłobków, przedszkoli, jadłodajni, ogródków działkowych czy terenów rekreacyjnych (por. I. Sagan 2000). Jednocześnie na wspomniane procesy nakładała się powolna dewastacja zabytkowych kwartałów miast oraz niszczenie starszej substancji mieszkaniowej, spowodowana brakiem funduszy na ich odnowę. Obecnie miasta Polski wyraźnie zmieniają swój charakter. Pod wpływem zasad gospodarki rynkowej nabiera znaczenia materialna wartość poszczególnych obszarów miejskich, a to z kolei prowadzi do różnicowania społecznego miejsc w mieście. Zmiany jakościowe powodują pojawianie się obszarów o funkcji rezydencjalnej, biznesowej, czy handlowej. Niektóre z miast zyskują coraz więcej cech metropolii (por. B. Jałowiecki 2000). Nie omijają jednak naszych miast problemy społeczne, przestrzenne i środowiskowe, a przykłady enklaw biedy, patologii i zaniedbania urbanistycznego oraz infrastrukturalnego można znaleźć w większości miast naszego państwa. W związku z tym, iż ponad 60% ludności Polski żyje w miastach, a jeszcze większa liczba mieszkańców kraju związana jest funkcjonalnie z organizmami miejskimi, identyfikacja problemów oraz perspektyw rozwojowych polskich miast stanowi jeden z kluczowych czynników poprawy życia dużej części społeczeństwa.

Właśnie taki cel, ukazanie głównych problemów i priorytetów rozwojowych miast Polski na przełomie epok postawiono w niniejszym opracowaniu. Metody realizujące ów cel mogły być różne. W tym przypadku za podstawę badań przyjęto analizę tekstu strategii rozwoju poszczególnych miast. Nie jest to dokument obligatoryjny dla władz samorządowych pol-

¹ Artykuł stanowi syntetyczne opracowanie raportu o problemach i celach rozwojowych miast Polski przygotowanego we współpracy ze Związkiem Miast Polskich. Materiały do badań udostępnione zostały przez ZMP.

skich miast i gmin. W związku z tym przybiera on różne formuły. Jednak prawie w każdym przypadku bazuje na wyszczególnieniu głównych problemów, z którymi borykają się władze miejskie, oraz perspektyw rozwojowych. Po wstępnej analizie zebranego materiału, do dalszych badań nad problemami miast zakwalifikowano 96 strategii rozwoju oraz 93 dokumenty w przypadku analizy celów rozwojowych². Zarówno problemy, jak i cele rozwojowe miast polski rozpatrywano w 4 sferach tj.:

- 1) **społeczno-kulturalnej:** między innymi oświata, pomoc społeczna, patologie społeczne, bezpieczeństwo, bezrobocie, służba zdrowia, baza rekreacyjna oraz kulturalna, migracje;
- 2) **gospodarczo-infrastrukturalnej:** między innymi gospodarka wodno-ściekowa, budżet gminy, struktura gospodarki i usług, budownictwo komunalne, infrastruktura techniczna, promocja, gospodarka mieszkaniowa;
- 3) **środowiskowo-przyrodniczej:** między innymi gospodarka odpadami stałymi, stan środowiska, hałas, zanieczyszczenie powietrza, zieleń miejska;
- 4) **urbanizacyjno-przestrzennej:** między innymi transport i drogownictwo, estetyka miasta, urbanizacja, plany zagospodarowania przestrzennego, tereny pod rekreację i wypoczynek.

W pierwszym etapie prac analizie jakościowej poddano każdy z dokumentów według 4 sfer problemowych. Pozwoliło to na wydzielenie problemów dominujących. Następnie skumulowano wyszczególnione problemy podobne w określonych typach wielkościowych miast (por. tabela 1). Najwięcej interesujących informacji, z punktu widzenia tematyki badań, zawierały analizy SWOT – słabych i silnych stron miast. Procedura ta prowadzona była praktycznie w każdej ze strategii rozwoju. To właśnie na podstawie tej części dokumentów można było wnioskować na temat posiadanych przez miasta problemów i kwestie te agregować. Z kolei do wyłonienia perspektyw rozwojowych posłużyły fragmenty poszczególnych strategii, traktujące o szczegółowych celach rozwojowych miast. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, iż zawarte w prezentowanych tabelach wartości procentowe nie sumują się do 100. Wynika to z faktu, iż w opracowaniu zaprezentowano tylko dominujące problemy i cele rozwojowe (siedem najczęściej wymienianych).

Tabela 1

Typy wielkościowe miast wydzielone dla potrzeb analizy

Typ wielkościowy		Liczba badanych miast	
symbol	kategoria wielkościowa	problemy rozwoju	cele rozwoju
A	do 25 000 mieszk.	24	24
B	od 25 001 do 50 000 mieszk.	20	19
C	od 50 001 do 100 000 mieszk.	19	19
D	od 100 001 do 200 000 mieszk.	19	19
E	powyżej 200 000 mieszk.	14	12

Źródło: Opracowanie własne.

² Zakwalifikowane do analiz dokumenty pochodziły z drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych.

2. PROBLEMY ROZWOJOWE MIAST POLSKI

2.1. Sfera społeczno-kulturalna

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż dominującym problemem sfery społeczno-kulturalnej jest zły stan oświaty (por. tab. 2). Kwestia ta zajmuje czołowe pozycje w zestawieniu, niezależnie od grupy wielkościowej miast. Pod sformułowaniem zły stan oświaty kryją się między innymi następujące problemy wymieniane w strategiach rozwoju:

- zły stan techniczny szkół,
- niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku,
- niedobory w szkolnej bazie sportowej,
- brak lub bardzo skromna oferta szkolnictwa wyższego,
- złe warunki kształcenia niepełnosprawnych,
- niepełna oferta szkolnictwa średniego,
- braki w kadrze nauczycieli,
- brak zajęć pozalekcyjnych.

Tabela 2

Kluczowe problemy sfery społeczno-kulturalnej

Kluczowe problemy					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
zły stan oświaty 30,7%	zły stan oświaty 19,0%	zły stan oświaty 30,7%	zły stan oświaty 22,4%	zły stan oświaty 18,8%	zły stan oświaty 23,1%
bezrobocie 13,9%	zły stan bazy medycznej 12,5%	bezrobocie 14,2%	bezrobocie 10,2%	bezrobocie 12,0%	bezrobocie 11,6%
niedostateczna baza sportowa i rekreacyjna 11,9%	bezrobocie 11,8%	wzrost przestępczości 9,4%	wzrost przestępczości 9,0%	zły stan bazy służby zdrowia 10,3%	zły stan bazy medycznej 9,1%
brak lub zły stan bazy kulturalnej 6,9%	wzrost przestępczości 11,1%	brak lub prze- starzałe obie- kty sportowe i rekreacyjne 8,5%	zły stan bazy medycznej 8,5%	wzrost przestępczości 9,4%	wzrost przestępczości 8,2%
wzrost patologii 5,9%	wzrost patologii 9,1%	zły stan bazy medycznej 6,6%	zły stan bazy kulturalnej 7,3%	niedostatecz- ny stan bazy opieki społecznej 6,0%	brak lub prze- starzałe obie- kty sportowe i rekreacyjne 6,7%
zły stan bazy medycznej 4,9%	brak lub prze- starzałe obie- kty sportowe i rekreacyjne 8,3%	wzrost patologii 5,7%	wzrost patologii 5,1%	wzrost patologii 5,1%	wzrost patologii 6,0%
odpływ mło- dych i wy- kształconych 4,9%	odpływ mło- dych i wy- kształconych 6,9%	odpływ mło- dych i wy- kształconych 4,7%	odpływ mło- dych i wy- kształconych 4,5%	zły stan bazy kulturalnej 4,3%	zły stan bazy kulturalnej 6,0%

Źródło: Badania własne.

Dominacja tego problemu czy też raczej tej grupy problemów nad kolejnym wskazaniem jest bardzo wyraźna, a różnica między nimi waha się od 6 do 17 punktów procentowych.

Drugim, bardzo istotnym problemem według autorów strategii, jest bezrobocie. Zarówno w zestawieniu ogółem, jak i w poszczególnych kategoriach miast bezrobocie zajmuje drugie miejsce pod względem ilości wskazań (w typie B miast małych – pozycja 3). Niestety wśród siedmiu kluczowych problemów miast polski pojawia się równie często zagadnienie wzrostu przestępczości. Ta kategoria wskazań jest odnotowana w prawie każdym typie wielkościowym miast (poza miastami najmniejszymi – typ A). Z kolei w miastach największych (typ E) problemem przestaje być odpływ młodych i wykształconych mieszkańców.

Przypatrując się poszczególnym kwestiom problemowym nasuwa się myśl, iż niektóre z nich są ze sobą w pewien sposób powiązane np. w miastach najmniejszych zły stan oświaty, bezrobocie, wzrost patologii, odpływ młodych i wykształconych, brak lub zły stan bazy kulturalnej i sportowej.

2.2. Sfera gospodarczo-infrastrukturalna

Również w sferze gospodarczo-infrastrukturalnej daje się zauważyć grupę problemów, które wiodą prym w każdym z typów wielkościowych miast. Jako zasadnicze wymieniane są zagadnienia złego stanu gospodarki wodno-ściekowej (por. tab. 3). Poza miastami największymi (typ E) dominują one wyraźnie nad drugim co do liczby wskazań problemem, przy czym największa różnica widoczna jest w przypadku miast najmniejszych (typ A). Tam kwestie związane z gospodarką wodno-ściekową wyprzedzają problem braku otoczenia biznesu o blisko 29 punktów procentowych. Z kolei w grupie miast największych (typ E) różnice pomiędzy złym stanem gospodarki wodno-ściekowej oraz problemem drugim w kolejności wskazań tj. złym stanem gospodarki mieszkaniowej są znikome. Związane jest to zapewne z większym niedoborem zasobów mieszkaniowych w miastach dużych.

Wśród zagadnień opisywanych poprzez zły stan gospodarki wodno-ściekowej wymienić można:

- zły stan sieci wodociągowej,
- zły stan sieci kanalizacyjnej,
- przestarzałe lub wręcz braki oczyszczalni ścieków,
- brak podwójnego systemu zasilania wodociągowego.

Stosunkowo ważne miejsce wśród kluczowych problemów zajmuje każdorazowo zły stan gospodarki mieszkaniowej, tylko w typie miast najmniejszych (typ A) przegrywając z brakiem otoczenia biznesu. Kwestie problemowe, które kryją się pod hasłem złej gospodarki mieszkaniowej to: zły stan budownictwa mieszkaniowego, brak perspektyw rozwojowych tej dziedziny funkcjonowania miasta, niedorozwój nowego budownictwa mieszkaniowego (TBS), zaległości w czynszach, zbyt mała powierzchnia mieszkań komunalnych, problemy z zamianą mieszkań.

Należy także zwrócić uwagę, iż wiele kwestii problemowych wiąże się bezpośrednio z infrastrukturą techniczną miast (kanalizacja, wodociągi, sieć gazowa, telefonia stacjonarna).

W poszczególnych kategoriach wielkościowych miast wśród siedmiu kluczowych pojawiają się również problemy, których wspólnym mianownikiem może być sprawa przyciągnięcia inwestorów. W tej grupie zagadnień mieszczą się takie kwestie jak brak otoczenia biznesu, niedostateczna promocja miasta, brak bazy hotelowej, słaby napływ kapitału inwestycyjnego oraz brak terenów pod inwestycje.

Tabela 3

Kluczowe problemy sfery gospodarczo-infrastrukturalnej

Kluczowe problemy					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
zły stan gospodarki wodno-ściekowej 40%	zły stan gospodarki wodno-ściekowej 25%	zły stan gospodarki wodno-ściekowej 28,2%	zły stan gospodarki wodno-ściekowej 26,0%	zły stan gospodarki wodno-ściekowej 22,5%	zły stan gospodarki wodno-ściekowej 28,1%
brak otoczenia biznesu 11,8%	zły stan gospodarki mieszkaniowej 13,4%	zły stan gospodarki mieszkaniowej 18,4%	zły stan gospodarki mieszkaniowej 13,6%	zły stan gospodarki mieszkaniowej 19,5%	zły stan gospodarki mieszkaniowej 15,6%
zły stan gospodarki mieszkaniowej 9,8%	brak otoczenia biznesu 7,9%	brak lub niezagospodarowane tereny pod inwestycje 8,1%	brak lub niezagospodarowane tereny pod inwestycje 6,5%	niedobór bazy hotelowej (średni i wysoki standard) 5,9%	zły stan sieci gazowniczej 5,1%
braki w telefonizacji 9,2%	słaby napływ kapitału inwestycyjnego 6,7%	słaby napływ kapitału inwestycyjnego 7,3%	za mało małych i średnich firm i ich słaby potencjał 5,9%	brak lub mała rezerwa terenów pod inwestycje 4,7%	braki w telefonizacji 5,1%
niedostateczna promocja miasta 7,2%	braki w telefonizacji 6,1%	zły stan sieci gazowniczej 6,5%	zły stan sieci ciepłowniczej 4,7%	zły stan sieci gazowniczej 3,6%	brak otoczenia biznesu 5,1%
zły stan sieci gazowniczej 6,3%	brak bazy hotelowej lub jej niski standard 5,5%	brak bazy hotelowej lub jej niski standard 4,8%	słaby napływ kapitału inwestycyjnego 4,1%	słaby napływ kapitału inwestycyjnego 3,0%	brak bazy hotelowej 4,8%
braki w bazie gastronomicznej 3,9%	niedostateczna promocja miasta 4,9%	braki w telefonizacji 4,0%	niedostateczna promocja miasta 4,1%	mała dywersyfikacja gospodarki miasta 3,0%	brak lub niezagospodarowane tereny pod inwestycje 4,7%

Źródło: Badania własne.

2.3. Sfera środowiskowo-przyrodnicza

Wśród siedmiu kluczowych zagadnień związanych ze sferą środowiskowo-przyrodniczą dominują dwie kwestie, a mianowicie zła gospodarka odpadami oraz zanieczyszczenie powietrza (por. tab. 4). Oba problemy odbiegają znacznie ilością wskazań od reszty zagadnień w zestawieniu miast ogółem. W miastach dużych i największych (typy D i E) dominuje wyraźnie problem zanieczyszczenia powietrza, dystansując drugi pod względem wskazań problem złej gospodarki odpadami. W miastach średnich, małych i w szczególności najmniejszych zła gospodarka odpadami jest najwyraźniej artykułowaną kwestią problemową.

Tabela 4

Kluczowe problemy sfery środowiskowo-przyrodniczej

Kluczowe problemy					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
zła gospodarka odpadami stałymi 41,2%	zła gospodarka odpadami stałymi 25,0%	zła gospodarka odpadami stałymi 36,2%	zanieczyszczenie powietrza 30,9%	zanieczyszczenie powietrza 36,1%	zła gospodarka odpadami stałymi 28,7%
zanieczyszczenie powietrza 16,0%	zanieczyszczenie powietrza 20,0%	zanieczyszczenie powietrza 29,8%	zła gospodarka odpadami stałymi 19,8%	zła gospodarka odpadami stałymi 25,0%	zanieczyszczenie powietrza 25,8%
zanieczyszczenie wód powierzchniowych 13,2%	zanieczyszczenie wód powierzchniowych 18,3%	hałas 10,5%	zaniedbane tereny leśne i zieleni miejska 17,3%	hałas 11,8%	zanieczyszczenie wód powierzchniowych 10,9%
słaba świadomość ekologiczna mieszkańców 11,8%	hałas 11,6%	zanieczyszczenie wód powierzchniowych 10,5%	hałas 8,6%	zaniedbane tereny leśne i zieleni miejska 9,2%	hałas 8,5%
zanieczyszczenie gleb 7,4%	słaba świadomość ekologiczna mieszkańców 8,3%	degradacja przemysłowa 6,4%	zanieczyszczenie wód powierzchniowych 7,4%	zanieczyszczenie wód powierzchniowych 6,6%	zaniedbane tereny leśne i zieleni miejska 8,2%
zła jakość wody pitnej 5,8%	zaniedbane tereny leśne i zieleni miejska 5,0%	zaniedbane tereny leśne i zieleni miejska 6,4%	problem zagospodarowania odpadów przemysłowych 6,2%	problem zagospodarowania odpadów przemysłowych 5,3%	słaba świadomość ekologiczna mieszkańców 3,9%
brak dbałości o zachowanie krajobrazu 4,4%	brak programów związanych z ochroną środowiska 5,0%	BRAK WSKAZAŃ	zagrożenie powodzią 4,9%	zła jakość wody pitnej 3,9%	problem zagospodarowania odpadów przemysłowych 2,7%

Źródło: Badania własne.

Pod określeniem zła gospodarka odpadami kryją się następujące sprawy:

- brak lub przestarzałe wysypiska,
- dzikie wysypiska,
- brak segregacji śmieci,
- brak utylizacji,
- brak recyclingu.

Z analizy dokumentów wynika, iż na problem zanieczyszczenia powietrza składają się: emisja spalin oraz emisja zanieczyszczeń z lokalnych kotłowni.

Kolejne problemy dotyczące sfery środowiskowo-przyrodniczej w zestawieniu ogółem to zanieczyszczenie wód powierzchniowych, hałas oraz zaniedbanie terenów leśnych i zieleni miejskiej. Przy czym problem hałasu i zaniedbania terenów zielonych nie pojawia się wśród siedmiu kluczowych problemów miast najmniejszych (typ A). O ile kwestia narastającego hałasu w miastach do 25 000 mieszkańców jest być może mniej istotną, to zaniedbanie zieleni zapewne ma swoje odzwierciedlenie w tego typu miastach w problemie braku dbałości o zachowanie krajobrazu.

Warto również zwrócić uwagę, że w miastach najmniejszych i małych (typ A i B) pomiędzy siedmioma kluczowymi problemami tej sfery występuje sprawa słabej świadomości ekologicznej mieszkańców. Z kolei w miastach dużych i największych (typ D i E) podnoszona jest kwestia zagospodarowania odpadów przemysłowych.

2.4. Sfera urbanizacyjno-przestrzenna

W sferze urbanizacyjno-przestrzennej w każdej z kategorii wielkościowych miast oraz w zestawieniu ogółem największym problemem jest kwestia transportu i drogownictwa (por. tab. 5). Różnica pomiędzy tym zagadnieniem a problemem drugim pod względem wskazań waha się od blisko 49 punktów procentowych (typ D) do 75 punktów w kategorii miast najmniejszych (typ A). Podnoszone problemy transportu i drogownictwa to między innymi kwestie:

- uciążliwego układu komunikacyjnego,
- braku obwodnicy miasta,
- niedostatecznej ilości parkingów,
- ograniczonej ilości połączeń komunikacyjnych z miastem,
- braku systemu ścieżek rowerowych,
- złego stanu ulic,
- brakach w oznakowaniu i oświetleniu,
- braku małej obwodnicy,
- przestarzałego taboru komunikacji publicznej.

W miastach najmniejszych i małych (typ A i B) drugim w kolejności wskazań problemem jest brak estetyki miasta. Często w różnych kategoriach miast podnoszone są również zagadnienia braku terenów dla rekreacji i wypoczynku oraz brak wyrazistego centrum miasta.

Warto również zwrócić uwagę, iż wśród siedmiu kluczowych problemów w miastach dużych i największych (typu D i E) pojawia się sprawa występowania obszarów biedy i bogactwa, w tym problem osiedli substandardowych.

Tabela 5

Kluczowe problemy sfery urbanizacyjno-przestrzennej

Kluczowe problemy					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
zły stan transportu i drogownictwa 83,6%	zły stan transportu i drogownictwa 74,2%	zły stan transportu i drogownictwa 65,8%	zły stan transportu i drogownictwa 55,7%	zły stan transportu i drogownictwa 60,5%	zły stan transportu i drogownictwa 65,8%
estetyka miasta 8,2%	estetyka miasta 6,2%	brak terenów pod rekreację i turystykę 10,1%	zaniedbana zabudowa śródmieścia 6,7%	brak wyrazistego centrum miasta 7,9%	brak wyrazistego centrum miasta 4,4%
zły plan zagospodarowania przestrzennego 5,5%	brak chodników dla pieszych 6,2%	brak wyrazistego centrum miasta 7,6%	brak ciągów dla pieszych 5,4%	słaba funkcjonalność śródmieścia 4,4%	estetyka miasta 4,2%
brak ekranów akustycznych w postaci zieleni 2,7%	brak terenów pod rekreację i turystykę 4,5%	słabe działania w dziedzinie planowania przestrzennego 6,3%	brak wyrazistego centrum miasta 4,0%	niska jakość zagospodarowania przestrzeni publicznych 4,4%	brak terenów pod rekreację i turystykę 4,0%
BRAK WSKAZAŃ	brak wyrazistego centrum miasta 3,0%	estetyka miasta i osiedli wielkopłytkowych 5,1%	bariery architektoniczne 3,4%	występowanie obszarów biedy i bogactwa – osiedla substandardowe 4,4%	zaniedbana zabudowa śródmieścia 3,1%
BRAK WSKAZAŃ	zaniedbana starówka 3,0%	niezagospodarowane tereny poprzemysłowe 2,5%	brak dzielnicowych centrów usługowych 3,4%	brak prac nad renowacją zabytków 2,6%	brak planów zagospodarowania przestrzennego 2,7%
BRAK WSKAZAŃ	BRAK WSKAZAŃ	bariery architektoniczne 2,5%	występowanie obszarów biedy i bogactwa – osiedla substandardowe 3,4%	brak terenów pod rekreację i turystykę 2,6%	brak ciągów dla pieszych 2,3%

Źródło: Badania własne.

3. CELE ROZWOJOWE MIAST POLSKICH

Główne hasła rozwojowe badanych miast, które wyodrębnić można na podstawie analizy misji i wizji rozwojowych sprowadzają się do następujących zagadnień:

- poprawa jakości życia mieszkańców tak, aby miasto było bezpiecznym, wygodnym, estetycznym i funkcjonalnym organizmem, oferującym ludziom miejsca do nauki i pracy, rozrywki oraz wypoczynku;
- wzmocnienie funkcji centralnej dla regionu, podniesienie roli usług wyższego rzędu i funkcji ponadlokalnych;
- dbałość o środowisko przyrodnicze, zieleń, wody powierzchniowe (rzeki i akwenty wodne), powietrze tak, aby poprzez te zasoby i walory podnieść atrakcyjność miasta dla mieszkańców, turystów i inwestorów;
- wieloaspektowy rozwój gospodarczy miasta poprzez inwestycje krajowe i zagraniczne, właściwą politykę budżetową, rozwój handlu, usług i przemysłu nie zagrażającego środowisku;
- wzrost rangi turystycznej miasta;
- kultywowanie tradycji, dbałość o wartości kulturowe: zabytki i miejsca historyczne;
- prowadzenie działań rozwojowych zgodnie z hasłami rozwoju zrównoważonego.

W wielu wizjach rozwojowych pojawia się zapisana wprost bądź sugerowana pośrednio idea „miasta perspektyw przyjaznego człowiekowi”.

Cele rozwojowe w poszczególnych sferach omówiono poniżej.

3.1. Sfera społeczno-kulturalna

Zasadniczym priorytetem rozwojowym miast polski w sferze społeczno-kulturalnej jest poprawa stanu edukacji (por. tab. 6). Zarówno w zestawieniu ogółem, jak i w każdym z typów wielkościowych miast kwestie związane z szeroko rozumianą oświatą zajmują pierwsze miejsce pod względem ilości wskazań. Najwyraźniej sprawy te dominują nad drugim zagadnieniem w kategorii miast najmniejszych (typ A – różnica blisko 30 punktów procentowych).

W kontekście poprawy stanu oświaty najczęściej wymieniane są następujące działania:

- stworzenie właściwego systemu oświaty,
- dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku,
- poprawa bazy materialnej szkół,
- podniesienie ogólnego poziomu wykształcenia mieszkańców,
- rozwój szkolnictwa wyższego.

W zestawieniu ogółem drugim, co do liczby wskazań, celem rozwojowym jest poprawa ochrony zdrowia. Cel ten najwyżej notowany jest w miastach małych, dużych i największych (typ B, D i E). Co warte podkreślenia w tak sformułowanym priorytecie rozwojowym zawiera się nie tylko postu-

lat poprawy poziomu służby zdrowia, ale również bardzo ogólne hasło promowania zdrowego stylu życia. W kategorii miast największych (typ E) wśród siedmiu kluczowych celów rozwoju znalazła się również kwestia ułatwienia funkcjonowania w mieście osobom niepełnosprawnym.

Tabela 6

Kluczowe cele rozwojowe sfery społeczno-kulturalnej

Kluczowe cele rozwojowe					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
poprawa stanu edukacji 40%	poprawa stanu edukacji 25,5%	poprawa stanu edukacji 26,0%	poprawa stanu edukacji 29,9%	poprawa stanu edukacji 28,9%	poprawa stanu edukacji 30,0%
rozwój kultury i sztuki 10,8%	poprawa ochrony zdrowia 14,2%	rozwój sportu i rekreacji 14,0%	poprawa ochrony zdrowia 13,9%	poprawa ochrony zdrowia 12,2%	poprawa ochrony zdrowia 12,0%
rozwój sportu i rekreacji 10,8%	rozwój kultury i sztuki 12,3%	poprawa ochrony zdrowia 11,0%	rozwój sportu i rekreacji 11,7%	poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 12,2%	rozwój sportu i rekreacji 11,4%
ograniczenie bezrobocia 8,6%	rozwój sportu i rekreacji 11,3%	poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 10,0%	rozwój kultury i sztuki 10,9%	rozwój kultury i sztuki 10,0%	rozwój kultury i sztuki 10,2%
poprawa ochrony zdrowia 7,5%	poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 8,5%	ograniczenie bezrobocia 10,0%	poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 8,8%	rozwój sportu i rekreacji 8,9%	poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 9,1%
poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego 6,4%	poprawa działań pomocy społecznej 7,5%	rozwój kultury i sztuki 7,0%	poprawa działań pomocy społecznej 6,6%	poprawa działań pomocy społecznej 6,6%	ograniczenie bezrobocia 6,3%
poprawa działań pomocy społecznej 4,3%	ograniczenie bezrobocia 6,6%	poprawa działań pomocy społecznej 6,0%	ograniczenie bezrobocia 3,6%	ułatwienie funkcjonowania niepełnosprawnym w mieście 4,4%	poprawa działań pomocy społecznej 6,3%

Źródło: Badania własne.

3.2. Sfera gospodarczo-infrastrukturalna

Zasadniczym celem rozwojowym w sferze gospodarczo-infrastrukturalnej jest postulat poprawy stanu gospodarki wodno-ściekowej (por. tab. 7). Rozwój sieci kanalizacyjnej, ściekowej oraz modernizacja lub budowa oczyszczalni ścieków sytuują się na pierwszym miejscu pod względem ilości wskazań w każdym z typów wielkościowych miast. Znamiennym dla grupy celów rozwojowych związanych z gospodarką miast jest to, iż nie ma wśród siedmiu kluczowych priorytetów poszczególnych kategorii kwestii wyraźnie

dominującej, która odbiegałaby od innych celów znacznie większą ilością punktów procentowych. Różnice pomiędzy ilością wskazań na poszczególne kwestie są stosunkowo niewielkie. Powszechnie uznanym priorytetem rozwoju jest również gospodarka mieszkaniowa. Prawie we wszystkich kategoriach miast zajmuje ona drugie miejsce. Tylko w miastach najmniejszych (typ A) sprawy gospodarki mieszkaniowej posiadają mniejszą ilość wskazań.

Tabela 7

Kluczowe cele rozwojowe sfery gospodarczo-infrastrukturalnej

Kluczowe cele rozwojowe					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
rozwój gospodarki wodno-ściekowej 13,1%	rozwój gospodarki wodno-ściekowej 18,5%	rozwój gospodarki wodno-ściekowej 18,8%	rozwój gospodarki wodno-ściekowej 20,9%	rozwój gospodarki wodno-ściekowej 14,6%	rozwój gospodarki wodno-ściekowej 20,0%
rozwój turystyki 5,5%	rozwój gospodarki mieszkaniowej 12,3%	rozwój gospodarki mieszkaniowej 11,9%	rozwój gospodarki mieszkaniowej 10,7%	rozwój gospodarki mieszkaniowej 8,3%	rozwój gospodarki mieszkaniowej 10,5%
promocja 4,7%	rozwój turystyki 8,2%	wspieranie lokalnej przedsiębiorczości 9,0%	wspieranie lokalnej przedsiębiorczości 9,0%	restrukturyzacja i rozwój przemysłu 4,7%	wspieranie lokalnej przedsiębiorczości 7,6%
stworzenie atrakcyjnej oferty dla inwestorów 4,4%	promocja 8,2%	rozwój turystyki 7,4%	rozwój turystyki 6,7%	poprawa stanu infrastruktury gazowej 4,2%	rozwój turystyki 7,4%
wspieranie lokalnej przedsiębiorczości 4,4%	wspieranie lokalnej przedsiębiorczości 8,2%	poprawa stanu infrastruktury gazowej 6,8%	poprawa stanu infrastruktury gazowej 6,7%	poprawa stanu infrastruktury energetycznej 4,2%	poprawa stanu infrastruktury gazowej 6,6%
rozwój gospodarki mieszkaniowej 4,2%	poprawa stanu infrastruktury gazowej 6,7%	promocja 6,3%	poprawa stanu infrastruktury energetycznej 6,2%	promocja 3,6%	poprawa stanu infrastruktury energetycznej 6,1%
poprawa stanu infrastruktury gazowej 4,2%	stworzenie atrakcyjnej oferty dla inwestorów 6,2%	poprawa stanu infrastruktury energetycznej 5,7%	wprowadzenie nowych standardów zarządzania miastem 5,1%	rozwój turystyki 3,1%	promocja 6,1%

Źródło: Badania własne.

Stosunkowo często za cel rozwojowy miast (trzecia lokata w zestawieniu ogółem) uważa się wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, a w szczególności aktywizację gospodarczą mieszkańców oraz wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. Cel ten nie znalazł się jednak wśród siedmiu kluczowych celów rozwoju miast największych (typ E). W tym przypadku mamy jednak do czynienia z pojawieniem się postulatu restrukturyzacji i rozwoju przemysłu.

3.3. Sfera środowiskowo-przyrodnicza

Podstawowym celem rozwojowym w sferze środowiskowo-przyrodniczej jest stworzenie systemu gospodarki odpadami (por. tab. 8). Postulat ten dotyczy zarówno budowy i modernizacji wysypisk śmieci, jak i sposobów segregacji oraz utylizacji odpadów. W zestawieniu zbiorczym drugim, co do liczby wskazań, priorytetem rozwojowym jest rewitalizacja zieleni miejskiej. Jednak ilość wskazań tego postulatu rozwoju jest o ponad połowę mniejsza od zagadnień związanych z gospodarką odpadami. Odbudowa systemu zieleni miejskiej zajmuje podobną pozycję w miastach małych, średnich i dużych (typ B, C, D). Należy zwrócić uwagę, iż w każdej kategorii wielkościowej miast poza miastami największymi (typ E) odnotowano konieczność zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców. Niezależnie od częstotliwości wskazań jest to zapewne jeden z głównych warunków poprawy sytuacji miast w sferze środowiskowo-przyrodniczej.

Tabela 8

Kluczowe cele rozwojowe sfery środowiskowo-przyrodniczej

Kluczowe cele rozwojowe					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
stworzenie systemu gospodarki odpadami 40,4%	stworzenie systemu gospodarki odpadami 35,6%	stworzenie systemu gospodarki odpadami 32,6%	stworzenie systemu gospodarki odpadami 32,3%	stworzenie systemu gospodarki odpadami 29,2%	stworzenie systemu gospodarki odpadami 35,0%
ochrona środowiska 14,9%	rewitalizacja zieleni miejskiej 17,8%	rewitalizacja zieleni miejskiej 19,6%	rewitalizacja zieleni miejskiej 17,7%	ochrona środowiska 18,8%	rewitalizacja zieleni miejskiej 15,9%
poprawa czystości powietrza 14,9%	poprawa czystości powietrza 13,3%	poprawa czystości powietrza 13,0%	poprawa czystości powietrza 17,7%	rewitalizacja zieleni miejskiej 14,6%	poprawa czystości powietrza 13,9%
rewitalizacja zieleni miejskiej 10,6%	ochrona środowiska 8,9%	ochrona środowiska 10,9%	ochrona środowiska 12,9%	poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 14,6%	ochrona środowiska 13,1%
poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 6,4%	poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 6,7%	poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 10,9%	poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 9,7%	poprawa czystości powietrza 10,4%	poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych 9,6%
zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 6,4%	zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 6,7%	zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 6,5%	zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 6,5%	ograniczenie hałasu 10,4%	zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 5,2%
ograniczenie hałasu 4,3%	ograniczenie hałasu 4,4%	ograniczenie hałasu 4,3%	ograniczenie hałasu 3,2%	zabezpieczenie ujęcia wody 2,1%	ograniczenie hałasu 5,2%

Źródło: Badania własne.

3.4. Sfera urbanizacyjno-przestrzenna

W sferze urbanizacyjno-przestrzennej, jak w żadnej z trzech pozostałych, bardzo wyraźnie dostrzec można w każdym typie wielkościowym miasta dominację pierwszego z siedmiu kluczowych celów rozwoju. Jest nim postulat modernizacji i rozwoju układu komunikacyjnego miasta (por. tab. 9). Z sytuacją taką mamy do czynienia konsekwentnie zarówno w przypadku celów oraz problemów rozwoju. W zestawieniu ogółem ów priorytet rozwoju wyprzedza kolejny postulat tj. konieczność planowego zagospodarowania miast, o blisko 57 punktów procentowych.

Tabela 9

Kluczowe cele rozwojowe sfery urbanizacyjno-przestrzennej

Kluczowe cele rozwojowe					
kategoria miast A	kategoria miast B	kategoria miast C	kategoria miast D	kategoria miast E	miasta ogółem
modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 60,0%	modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 58,6%	modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 60,9%	modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 68,8%	modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 68,3%	modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta 63,8%
ochrona zabytków 8,1%	planowe zagospodarowanie miasta 12,2%	planowe zagospodarowanie miasta 8,7%	poprawa estetyki miasta 5,4%	poprawa estetyki miasta 11,1%	planowe zagospodarowanie miasta 7,2%
planowe zagospodarowanie miasta 6,5%	ochrona zabytków 6,8%	wykształcenie wyrazistego centrum 5,8%	planowe zagospodarowanie miasta 4,3%	planowe zagospodarowanie miasta 6,3%	poprawa estetyki miasta 6,4%
poprawa estetyki miasta 6,5%	rewitalizacja wybranych obszarów miasta 5,2%	poprawa estetyki miasta 5,8%	ochrona zabytków 4,3%	ochrona zabytków 3,2%	ochrona zabytków 5,2%
rewitalizacja wybranych obszarów miasta 4,8%	wykształcenie wyrazistego centrum 5,2%	ochrona zabytków 4,3%	rewitalizacja wybranych obszarów miasta 4,3%	rewitalizacja wybranych obszarów miasta 3,2%	rewitalizacja wybranych obszarów miasta 4,3%
budowa nowego cmentarza 3,2%	poprawa estetyki miasta 3,4%	rewitalizacja wybranych obszarów miasta 4,3%	wykształcenie wyrazistego centrum 3,2%	wykształcenie wyrazistego centrum 3,2%	wykształcenie wyrazistego centrum 4,1%
powiększenie granic miasta 3,2%	budowa nowego cmentarza 3,4%	wprowadzenie zróżnicowania funkcjonalnego miasta 4,3%	budowa nowego cmentarza 3,2%	budowa nowego cmentarza 3,2%	budowa nowego cmentarza 2,6%

Źródło: Badania własne.

Na modernizację i rozwój układu komunikacyjnego miasta składają się następujące kwestie szczegółowe:

- usprawnienie układu komunikacyjnego miasta,
- poprawa stanu dróg i chodników,
- usprawnienie systemu komunikacji publicznej,
- stworzenie nowych parkingów,
- budowa obwodnicy,
- stworzenie sieci dróg rowerowych,
- zwiększenie sieci połączeń komunikacyjnych z otoczeniem,
- wyprowadzenie ruchu kołowego z centrum,
- stworzenie systemu rond,
- budowa nowych przepraw mostowych.

Kolejne wśród siedmiu kluczowych celów rozwoju miast w zestawieniu ogółem to między innymi: poprawa estetyki miasta, rewitalizacja wybranych obszarów miasta, wykształcenie wyrazistego centrum miasta. Wraz z postulatem planowego zagospodarowania miasta, tworzą one grupę celów, dla których wspólnym mianownikiem może być kwestia dbałości o właściwy ład przestrzenny miasta.

Należy także podkreślić, iż w większości miast jednym z siedmiu zasadniczych celów rozwoju w sferze urbaizacyjno-przestrzennej jest budowa nowej nekropolii.

4. PRÓBA SYNTEZY

Ostatecznie zasadnicze problemy i cele rozwojowe miast polski określone na podstawie strategii rozwojowych przedstawić można w postaci dwóch schematów (por. ryc. 1, 2).

W konkluzji przeprowadzonych analiz stwierdza się co następuje:

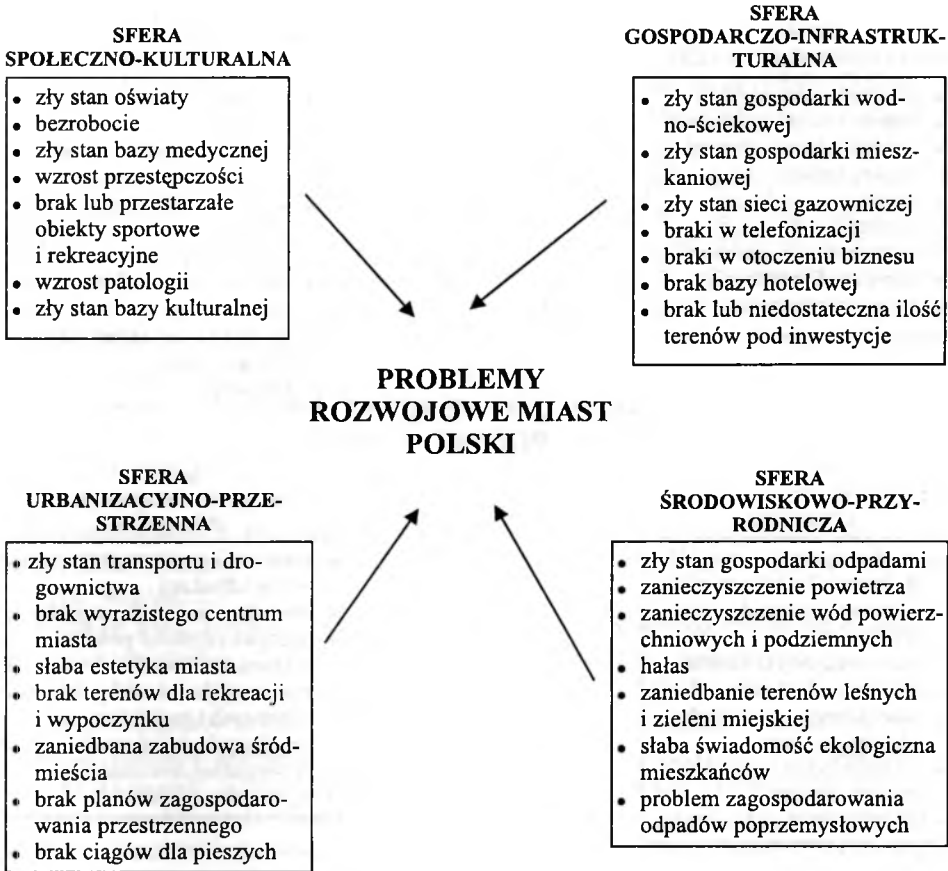
1. Najważniejszymi problemami polskich miast w czterech sferach tj. społeczno-kulturalnej, gospodarczo-infrastrukturalnej, środowiskowo-przyrodniczej, urbanizacyjno-przestrzennej są odpowiednio:

- zły stan oświaty,
- zły stan gospodarki wodno-ściekowej,
- zły stan gospodarki odpadami,
- zły stan transportu i drogownictwa.

2. Zasadnicze priorytety rozwoju w wyżej wymienionych sferach to:

- poprawa stanu edukacji,
- rozwój gospodarki wodno-ściekowej,
- stworzenie systemu gospodarki odpadami,
- modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta.

Można zatem sformułować wniosek, iż główne kwestie problemowe, jak i cele rozwoju są niezależne od typu wielkościowego miasta i mają charakter wspólny. Zapewne jednak wymieniane naczelne problemy różnią się skalą występowania w miastach odmiennej wielkości np. w jednym przypadku zły stan służby zdrowia oznaczać może brak jakiegokolwiek szpitala obsługującego mieszkańców, w innym przypadku braki w specjalistycznej

Ryc. 1. Schemat zasadniczych problemów rozwojowych

Źródło: Opracowanie własne.

aparaturze medycznej w jednym ze szpitalnych oddziałów. W niektórych kategoriach miast określone problemy występują z mniejszym nasileniem (otrzymały mniejszą ilość wskazań) np. wzrost przestępczości, brak kapitału inwestycyjnego, hałas (w miastach najmniejszych), odpływ młodych i wykształconych mieszkańców, niedostateczna promocja (w miastach największych). Szczególnie wyraźne różnice dotyczące składowych siedmiu kluczowych problemów występują pomiędzy miastami najmniejszymi (typ A) oraz miastami największymi (typ E).

3. Przypuszczać można, iż wiele kwestii wymienionych jako problemy lub cele rozwojowe miast ma swoje systemowe powiązania oraz rozwiązania. Niektóre problemy wynikać mogą jeden z drugiego, a sposób ich występowania posiadać może charakter spirali. Przykładem mogą być zagadnienia „złego stanu technicznego szkół podstawowych, złego stanu bazy sportowo-rekreacyjnej, niedostosowania kierunków kształcenia w szkołach średnich do potrzeb rynku, wzrostu bezrobocia, wzrostu patologii społecz-

**SFERA
SPOŁECZNO-KULTURALNA**

- poprawa stanu edukacji
- poprawa ochrony zdrowia
- rozwój sportu i rekreacji
- rozwój kultury i sztuki
- poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego
- ograniczenie bezrobocia
- poprawa działalności pomocy społecznej

**SFERA
GOSPODARczo-INFRASTRUK-
TURALNA**

- rozwój gospodarki wodno-ściekowej
- rozwój gospodarki mieszkaniowej
- wspieranie lokalnej przedsiębiorczości
- rozwój turystyki
- poprawa stanu infrastruktury gazowniczej
- poprawa stanu infrastruktury energetycznej
- promocja

**CELE
ROZWOJOWE MIAST
POLSKI**

**SFERA
URBANIZACYJNO-PRZE-
STRZENNA**

- modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego miasta
- planowe zagospodarowanie miasta
- poprawa estetyki miasta
- ochrona zabytków
- rewitalizacja wybranych obszarów miasta
- wykształcenie wyrazistego centrum miasta
- budowa nowego cmentarza

**SFERA
ŚRODOWISKOWO-PRZY-
RODNICZA**

- stworzenie systemu gospodarowania odpadami
- rewitalizacja zieleni miejskiej
- poprawa czystości powietrza
- ochrona środowiska
- poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych
- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców
- ograniczenie hałasu

Ryc. 2, Schemat zasadniczych celów rozwojowych

Źródło: Opracowanie własne.

nych, wzrostu przestępczości” lub też „słabej świadomości ekologicznej mieszkańców, złego stanu gospodarki odpadami, zanieczyszczenia gleb, zanieczyszczenia wód powierzchniowych, zanieczyszczenia powietrza”. W takiej sytuacji dla poprawy stanu istniejącego istotną sprawą jest zidentyfikowanie kwestii naczelnej, odpowiedzialnej za kolejne niedociągnięcia w poszczególnych dziedzinach życia. Może bowiem okazać się, iż rozwiązanie problemu naczelnego spowoduje znaczną poprawę w innych aspektach funkcjonowania miast.

5. ZAKOŃCZENIE

Podjmując próbę sformułowania uwag praktycznych wynikających z przeprowadzonych badań należy podkreślić, iż autorzy analizowanych strategii (a co za tym idzie także władze poszczególnych miast) w sposób komplementarny wymieniają problemy i cele rozwojowe organizmów miejskich. Perspektywy rozwojowe miast polski wyszczególnione w efekcie prowa-

dzonych badań nie są więc wyrwanymi z kontekstu postulatami i życzeniami, a raczej odpowiedzią na istniejącą realnie sytuację.

W sferze przestrzennej rozwoju miast Polski konieczny zdaje się postulat poprawy bądź wręcz budowy całego systemu infrastruktury drogowej i transportowej. Obecnie największe miasta kraju przeżywają głęboki kryzys spowodowany nadmiernym ruchem samochodowym w obrębie ich obszaru. Niestety rozwój polskich miast zasadniczo rozminął się w tym względzie z kluczowymi regułami planowania, a sieć dróg w kraju oraz ulic wewnątrz miast praktycznie nie rozwinęła się w okresie powojennym. Znakomitym przykładem przemysłanych i systemowych rozwiązań tej kwestii są działania, jakie w latach sześćdziesiątych podjęto w Stanach Zjednoczonych, organizując w promieniu około 30 km wokół miast system dróg podmiejskich i obwodnic oraz autostrad łączących poszczególne miasta, a dopiero w dalszej kolejności rozpoczynając rozbudowę podmiejskich osiedli mieszkaniowych. W miastach Polskich nastąpiło odwrócenie tego procesu i praktycznie dopiero obecnie myśli się o tworzeniu tzw. małych (wewnętrznych) i dużych obwodnic. Bardzo intensywna zabudowa śródmiejskich obszarów wielu miast uniemożliwia jednak radykalne zmiany w tym względzie.

Także nieodzownym wydaje się poprawienie szeroko rozumianej estetyki polskich miast. Tyczy się to zarówno jednostek mniejszych, jak i większych, choć zapewne łatwiejsze zadanie mają przed sobą władze miast małych. Niestety brak funduszy na działania planowe i masowe w tej kwestii zmusza gospodarzy większości miast do poczynań jednostkowych, ograniczających się do poprawy wyglądu i tworzenia przestrzeni pro społecznych wybranych kwartałów miast. Są także oznaki, że procesy takie zostały uruchomione w szerszej skali (Elbląg, Gdańsk, Głogów). Niewątpliwie najwięcej w tym względzie mają do powiedzenia prywatni inwestorzy, a zarazem właściciele miejskich enklaw.

Pozostałe problemy, zidentyfikowane w sferach środowiskowej, gospodarczej i społecznej, sprawiają, iż miasta Polski w uogólnieniu jawią się, jako ogniska szczególnie złożonych i wieloaspektowych trudności rozwojowych. Wydaje się, iż planowane przemiany jakościowe związane z poprawą istniejącego stanu rzeczy są niemożliwe do przeprowadzenia w sposób kompleksowy bez środków finansowych. Zapewne dojdzie, bądź już w tej chwili dochodzi, do podziału na miasta, które są w stanie zgromadzić odpowiedni potencjał pro rozwojowy i przyciągnąć inwestorów oraz jednostki, z różnych powodów, w tym względzie bezradne. To z kolei może pogłębiać dysproporcje w rozwoju polskich miast zarówno w aspekcie horyzontalnym (w układzie przestrzennym), jak i w aspekcie wertykalnym (w ujęciu wielkościowym). W takiej sytuacji wielce kontrowersyjne wydają się prowadzone przez wielu badaczy rozważania na temat konieczności zrównoważonego rozwoju organizmów miejskich (por. W. Pęski 1999). Idea rozwoju zrównoważonego przy takim szerokim spektrum problemów do rozwiązania i relatywnie niewielkiej ilości funduszy na te cele staje się nie modelem, a utopią, która nie może być brana pod uwagę przez przedstawicieli władz miejskich. Władzom tym pozostaje jedynie stosować politykę

przeciwdziałania pojawiającym się trudnościami opartą o hierarchiczny i planowy model eliminacji kwestii problemowych. Być może w tej sytuacji należy skupić uwagę na wyizolowaniu niedociągnięć miejskiego życia, których poprawa uruchomi „spirale rozwiązań” innych problemów.

Niewątpliwie miasto idealne nie istnieje. Ale są miasta, w których mieszkańcy żyją godnie i przyjemnie oraz mogą zaspakajać swoje podstawowe potrzeby oraz potrzeby wyższego rzędu. Mając to na uwadze, władze miast polskich powinny dążyć do poprawy jakości życia mieszkańców. Jeśli to możliwe, kreując najlepszą dla swoich struktur miejskich politykę pro rozwojową, warto czerpać ze wzorów miast europejskich czy poza europejskich. Być może zarządzanie miastem nie sprowadza się tylko do warunków czysto finansowych, a planowanie urbanistyczne do tradycyjnych kanonów działania.

Na początku lat osiemdziesiątych w Europie Zachodniej zainicjowano Europejską Kampanię na rzecz Odrodzenia Miast. Jej głównym celem było (por. Europejska Karta Miejska, ZMP 1996):

- poprawienie miejskiego środowiska przestrzennego,
- odnowienie istniejących zasobów mieszkaniowych,
- stworzenie możliwości rozwoju społecznego i kulturalnego,
- aktywizacja społeczności i udział w życiu publicznym.

Ówczesne cele Kampanii znalazły swój ostateczny zapis w Europejskiej Karcie Miejskiej, co dało podstawy do sformułowania praktycznych zasad zarządzania miastem. Obecne cele strategiczne rozwoju miast Polski silnie korespondują z tymi wymienionymi wyżej. Warto, by władze miejskich samorządów zadbały o wdrożenie w życie, choćby części stawianych w strategiach priorytetów rozwojowych. Zapewne rozwijające się Polskie miasta, w niedługim czasie odgrywać mogą ważną rolę w procesach rzeczywistej integracji z Unią. Jaka rola przypadnie małym i dużym miastom Polski w sieci osadniczej zintegrowanej dużej części kontynentu – zaścianka Rzymu i Berlina czy współtwórcy europejskiego, miejskiego salonu. Odpowiedź na tą kwestię ukształtują, miejmy nadzieję, likwidowane problemy oraz realizowane cele rozwoju.

BIBLIOGRAFIA

- Europejska Karta Miejska*, Plenarna Sesja CLRAE, Strasbourg 18 marca 1992, wyd. Związek Miast Polskich 1996.
- Jałowicki B. 2000, *Spoleczna przestrzeń metropolii*, Wyd. Naukowe Scholar.
- Parysek J., Kotus J. 1997, *Powojenny rozwój miast polskich i ich rola w procesie urbanizacji kraju*, „Przegląd Geograficzny”, t. LXIX, z. 1 - 2.
- Pęski W. 1999, *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast*, Wyd. Arkady.
- Sagan I. 2000, *Miasto – scena konfliktów i współpracy*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego.

DEVELOPMENTAL PROBLEMS AND OBJECTIVES OF POLISH CITIES

S u m m a r y

This paper aims at presenting the main developmental problems and priorities of Polish cities at the turn of the epoch. The research has been founded upon an analysis of approximately 100 development strategies of selected cities. Both the developmental problems and objectives of Polish cities have been presented in the following four spheres: (i) society and culture, (ii) economy and infrastructure, (iii) nature and environment, and (iv) urban and land development. Generally, the defined difficulties present Polish cities as the focal points of particularly difficult and multifaceted developmental problems. The answer to crucial urban life inconveniences recognised through research is developmental priorities articulated in a responsible and complementary way in response to the discovered problems. The main problematic issues as well as the objectives of Polish urban organisms are universal and independent of the size of a city. The main problems in the four selected spheres result from the bad condition of the following areas: education, waste water management, waste management, roads and transport. The chief development priorities are to improve education, develop **waste water** management, create an efficient waste management system, modernize and develop the city transport systems.